

NOBEL
MEDICUS®

PORTRELER

PROF. DR. ORHAN NURİ ULUTİN (1924-2011)

*Hematoloji Alanında Dünyada Önde Gelen
Bilim İnsanlarından*

Emin Alkan

Istanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, İstanbul

ÖZET

Hematoloji alanında dünyada önde gelen bilim insanlarından olan Prof. Dr. Orhan Ulutin İstanbul'da doğdu. 1947'de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. İç Hastalıkları uzmanlığını tamamlamasının ardından hematoloji

alanında çalışmalarına yoğunluk verdi. 1960-61 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri Detroit Wayne State University'de Protein C'yi tarif etme buluşunu gerçekleştirdi. Yaptığı yayınlar ve keşifler ile hematolojiye, Türkiye'de düzenlediği kongre ve sempozyumlar ile, yetiştirdiği öğrencilerle ülkemizde bilimin gelişmesine pek çok katkılarda bulundu.

ABSTRACT

One of the world's leading scientists in the field of hematology. Dr. Orhan Ulutin was born in Istanbul. He graduated from Istanbul University Faculty of Medicine in 1947. After completing his specialty in Internal Medicine, he focused his studies on hematology. In 1960-1961, Ulutin joined the Department of Physiology and Pharmacology in Wayne State University, Detroit. He worked there

with Walter H. Seegers on the purification, activation and inhibition of coagulation factors. It is during this time that the discovery of autoprothrombin II – Anticoagulant (Protein C) was made. He has made many contributions hematology with his publications and discoveries, he has also made contributions the development of science in our country with organized congresses and symposia in Turkey.

ÖZET

Orhan Nuri Ulutin, 30 Aralık 1924 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası emekli binbaşı, Bursa Askeri Lisesi'nde matematik öğretmeni Osman Nuri Ulutin, annesi Emine Seniye Hanım'dır.¹

Okul hayatına Bursa'da başlayan Ulutin, 1941 yılında Bursa Erkek Lisesi'ni tamamlamasının ardından İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne devam etti. 1947'de tıp fakültesinden mezun olduktan sonra aynı fakültenin II. İç Hastalıkları Kliniği'nde asistanlığa başladı.¹

Henüz öğrencilik yıllarında hekimliği ve bilim insanlığı yönlerine hayran olduğu Ord. Prof. Dr. Erick Frank'ın (1884-1957) asistanı olmak, hayatındaki dönüm noktalarından biri olmuştur. Öğrencilik yıllarında Frank'ın vaka temelli düşünme yerine hastalığın nedenine odaklanması ve laboratuvar çalışmalarına da katılması ilgisini çekmişti.² Prof. Dr. Yücel Tangün, Ulutin'in, öğrencilik yıllarında "Türkiye'nin Frank'ı olacağım" dediğini nakletmiştir.³ Nitekim akademik kariyerinin temel araştırma noktalarından biri, Frank'ın başlatmış olduğu trombosit araştırma metodolojisi üzerine olmuştur.

Ulutin, 1952 yılında uzmanlığını tamamlamasının ardından 9. Kolordu Erzurum Tufançköy Hastanesi'nde yedek subay tabip olarak askerlik görevine başladı. 1954'de uzmanlığını aldığı kliniğe dönerek uzman asistan olarak çalışmaya başladı.¹ Bu dönem çalışmalarına su banyosu (benmari) yöntemiyle pıhtılaşma ve trombositler başta olmak üzere hematoloji konularında ağırlık verdi.³ Ulutin'e, Muzaffer Aksoy ve Şeref İnceman ile birlikte 'Türk kan biliminin Büyük Üçlüsü' denmiştir. Onun için araştırma en önde gelendi. Tıp öğrencilerinin diplomalarını almadan önce doktora tezi yapmalarını savunurdu. Bazen asistanlarına bir üniversitenin en önemli görevinin "önce araştırma, sonra eğitim, en sonra da hasta bakımı" olduğunu söylerdi.³

Resim 1. Ord. Prof. Dr. Erick Frank ve asistanları, arka sırada soldan dördüncü O.N. Ulutin.⁴

Ulutin, Hocası Erich Frank tarafından 1952 yılında İngilizce, Fransızca ve Almanca makaleler kabul ederek yayımlanmaya başlanan "New Istanbul Contribution to Clinical Science" adlı, Türkçe versiyonu 'Klinik İlmî' adını taşıyan derginin 1962'de editörlüğünü üstlenerek yeniden düzenlenmesini sağladı. Bu dergi, 1971 yılından itibaren Türk Hematoloji Derneği'nin resmi yayın organı oldu ve günümüzde Turkish Journal of Hematology adıyla yayımlanmaya devam etmektedir.⁵

Ulutin, Frank'ın öğrencisi olmasının uluslararası alanda yolunu açtığını anılarında anlatmıştır: '1958'de ilk defa yurt dışına çıkıp 2 kongreye iştirak ettim. Fourth International Congress of Biochemistry. Başkan Cori idi. Viyana'da 1-6 Eylül arasında. Programda 'Blood Clotting Factor' sessionu vardı ve bunu dinlemeye karar verdim. Registre olduktan sonra bir delege bana geldi. İsim kartıma baktuktan sonra, 'Siz Prof. Frank'ın asistanı Ulutin'siniz' dedi. İsmine baktım Erwin Deutsch'du, yani gireceğim sessionun başkanı. Beraberce sempozyum salonuna girdik. Deutsch beni salondakilere takdim etti. Dinleyicilerden Frank'a yönelik birçok soru geldi. Deutsch'un önerisiyle ve session Başkanı Seegers'in onayıyla programda yazılı olmayan bir tebliğ yaptım, sonra sempozyum proceeding'inde basıldı. Böylece Frank'ın adı sayesinde birden en üst Hemostaz grubuna girmiş oldum. Burada Frank'ın adının dünyada ne kadar önemli olduğu görülmektedir.⁶ Ulutin, 1958 yılında Roma'da katıldığı kongrede Frank'ın son yayını yapmış olma onuruna da sahiptir.⁷

1959 yılında Amerika'ya giderek bir yıl Detroit Henry Ford Hastanesi'nde, 1,5 yıl da Wayne State Üniversitesi'nde Fizyoloji ve Farmakoloji Departmanı'nda araştırma görevlisi olarak çalıştı. Wayne State Üniversitesi'nde Prof. Walter H. Seegers (1910-1996) ile koagülasyon faktörlerinin purifikasyonu konusunda çalışırken otoprotrombin II antikoagülanı (Protein C) keşfetti. Ulutin, bu buluşu "Ben Hur" (1959) filmine borçlu olduklarını anlatmıştır. Laboratuvarda çalışırken Charlton Heston'ın oynadığı filme gidebilmek için deneyi yarıda bırakarak tüpleri buzdolabına koymuş, döndüğünde gözlemlediği fiziksel değişiklik araştırmada ilerlemelerini sağlamıştı. Shirley Johnson'ın "Blood Platelets (1961)" kitabında 'Kalitatif Trombosit Hastalıkları' bölümü, o sırada Amerika Birleşik Devletleri'nde çalışmakta olan Ulutin tarafından yazılacaktı. 1961 yılında Türkiye'ye döndü ve aynı yıl doçentlik sınavlarını tamamladı. 1962 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Cerrahpaşa Hastanesi I. İç Hastalıkları Kliniği'ne geçiş yaptı, hematoloji yüksek ihtisasının tamamladı. Burada hematoloji seksiyonunu kurdu ve 1983'e kadar 20 yıl seksiyonun yönetimini yürüttü. Bu araştırma laboratuvarı 1968-1983 yılları arasında TÜBİTAK Hemostaz ve Tromboz merkezi olarak ve pek çok hemostaz testi için de yurtiçi referans yeri şeklinde, Ulutin'in başkanlığında bir araştırma merkezi olarak çalıştı.

1966 yılında profesör unvanı aldı.¹ 1967'de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ayrı bir fakülte olmasının ardından Cerrahpaşa İç Hastalıkları Hematoloji Kliniği'nin kuruculuğunu üstlendi.⁸

1969 yılında TÜBİTAK Hemostaz Ünitesi'ni kurdu. Bu ünite Hemostaz ve Tromboz Araştırma Merkezi'ne dönüştü. Bu merkez aracılığıyla Türkiye'deki farklı fakülteler ve klinikler hemostaz ve tromboz konularında işbirliği sağlayarak çalışabiliyordu.⁹ 1963- 1979 yıllarında TÜBİTAK Tıp Araştırma Grubu üyeliğine alındı.¹

Prof. Dr. Orhan Ulutin akademik kariyerinde; hemostatik sistem, bu sistemde faktör tanımı, purifikasyonu, etki mekanizması, aktivasyon ve inhibisyonu, protrombin, ilaçların hemostatik sisteme etkisi, endotel hücresi, ateroskleroz ve patogenezi, diyabette hemostatik sistem değişiklikleri, tromboz ve fibrinolitik sistem, trombositler, hücre membranı konularında yoğunlaştırmış ve bu konularda dünyanın önde gelen bilim insanlarından olmuştur.⁶ 21 tanesi kitap olmak üzere 1022 adet yayın yaptı.⁹

Orhan Ulutin'in dünya literatürüne kazandırdıklarına örneklerden bazıları; trombosit salgılanma mekanizmasında bozukluk olduğu primer trombosipatinin ve patogenezi üzerine çalışmalar, Fibrinogen-Istanbul'un (disfibrinogenemi tipi) tanımı, Hemoglobin-Istanbul'un tanımı, Protein C'nin (otoprotrombin II antikoagülan) keşfi, tariflediği ya da geliştirdiği metodlar (trombosit osmotik rezistans testi, heparin yükleme testi gibi), ateroskleroz patogenezi, trombositopati, ilaçların hemostatik sistemle olan etkileşimleri üzerine yapmış olduğu çalışmalarındır.¹

Ulutin sadece sayısı 1022'ye ulaşan yayınları ile değil, Türkiye'de düzenlediği 17 uluslararası kongre ile 7 binin üstünde bilim insanının ülkemize gelmesini sağlayarak ve birçok ulusal kongre ve sempozyum organize ederek de ülkemizde bilimin gelişmesine katkılarda bulunmuştur.¹⁰

Birçok öğrencisine hem hekimlik sanatını hem de bilim insanlığını öğretmiş ve bilim insanları olmaları yönünde öğrencilerini teşvik etmiş ve onlardan Türk bilim insanlarına ve Türkiye'de bilime sahip çıkmalarını¹¹ ve Türk adını ve Türk bilimini dünyaya kabul ettirmelerini istemiştir.¹²

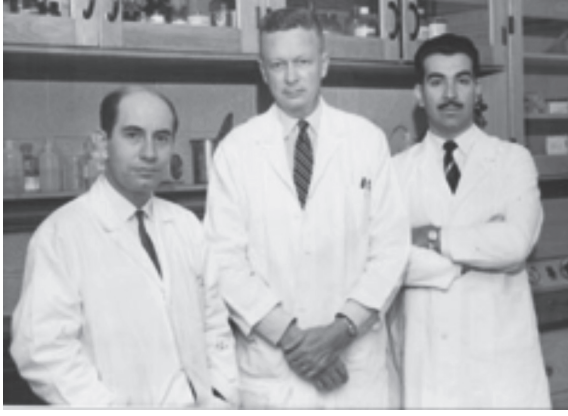
Ülkemizde birçok derneğin kurucusu ya da kurucu üyelerindedir. Türkiye Hematoloji Cemiyeti 1967 yılında kendisinin öncülüğünde kuruldu ve dernek bugün Türk Hematoloji Derneği adıyla faaliyetlerine devam etmektedir.³ Ulutin Türk Hematoloji Derneği'nin 1969-1996 yılları arasında yönetim kurulu başkanlığını yürütmüştür. Yaşamının son

Resim 2. Ord. Prof. Dr. Erich Frank'ın Dünya Tıbbındaki Yeri ve Türk Tıbbına Katkıları Konferansı sırasında¹⁶

yıllarında alanında multidisipliner tek dernek olan Türkiye Tromboz Hemostaz ve Anjiyoloji Derneği'ni kurmuştu.¹³ Hematoloji alanının büyük isimlerinden Yücel Tangün, 'Sezar'ın hakkını Sezar'a vermeliyiz. Onun girişkenliği, çalışkanlığı, Türk hematolojisini uluslararası arenaya taşıma tutkusunu olmasaydı, Türk Hematoloji Derneği (THD)'in kuruluşu (1967) çok daha geç olurdu... Amerikan Hematoloji Derneği (ASH)'nin 1958'de kurulduğunu hatırlarsak, dokuz yıl sonra THD'nin ortaya çıkışı övünülmesi gereken bir olaydır. Orhan Ulutin, düzenlediği sayısız uluslararası kongre, sempozyum ve toplantılarla bu alandaki başarısını yaşamı boyunca sürdürmüştür.' demiştir. Kurucu Üye olduğu diğer dernekler Mediterranean League Against Thromboembolic Diseases, Mediterranean Blood Club, Danubian League Against Thrombosis and Bleeding Disorders'dır.¹

Oğlu Prof. Ulutin, onun vatanında yapılan bilime sahip çıkmadaki hassasiyetini hatırlatmıştır: 'Öte yandan, büyük bir Türk Milliyetçisiydi; özellikle bilimsel yayınlarda, Türk bilim adamlarının ülkemizde yapılmış olan araştırmaları yerine yabancıları kaynak

Resim 3. Wayne Üniversitesi'nde Prof. Dr. Walter H. Seegers ile çalıştığı dönemden⁴

göstermelerine bozulur, -İnceleyin dünya bunu böyle yapmıyor, biz kendi bilimimize sahip çıkmazsak kim çıkacak ki? derdi.¹⁴

Orhan Ulutin 1991 yılında emekli oldu. Emeklilik ardından üniversite ve akademi ile bağlarını koparmadı, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde konuk öğretim üyesi olarak dersler verdi. İstanbul Üniversitesi'ni bazı akademik konsey toplantılarında temsil etti. 1995 yılında Türkiye Bilimler Akademisi'ne (TÜBA) Şeref Üyesi seçildi.⁹

Akademik hayatı boyunca birçok ödül almaya da hak kazandı. Aldığı ödüllerden bazıları şöyledir: Eczacıbaşı Ödülü (1964), TÜBİTAK Bilim Ödülü (1970), İstanbul Tabip Odası Tıp Bilim Ödülü (1991).¹ İstanbul Üniversitesi Şeref Madalyası (2001), "Life Time Achievement: Award" (International Union of Angiology tarafından).¹²

7 Nisan 2007 tarihinde İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı tarafından Orhan Ulutin'in konuşmacı olduğu, "Ord. Prof. Dr. Erich Frank'ın Dünya Tıbbındaki Yeri ve Türk Tıbbına Katkıları" başlıklı bir konferans düzenlenmiş, Ulutin, Frank'ın Türkiye'ye gelmeden önceki ve sonraki tüm bilimsel çalışmalarını tanıttığı bu konferansında onun öğrencisi, asistanı, sonra da çalışma arkadaşı olmaktan gurur duyduğunu tekrar dile getirmiştir: 'Frank, bağrımızda bir Türk vatandaşı olarak yatarken, Türk bilimine her anlamda yaptığı katkılar için, bir talebesi olarak önünde saygı ve sevgi ile eğilir, geleneklerimize uygun olarak ellerinden öperim.'¹⁵ Bu konferans, 2008 yılında kendisi tarafından düzenlenen içeriğiyle kitap olarak yayınlanmıştır.⁶

Orhan Ulutin, Şengün Balkuv Ulutin ile evliydi ve iki oğlu olmuştur: Ali Turgut Ulutin ve Osman Timur Ulutin.¹ Prof. Dr. Şengün Balkuv Ulutin dahiliye uzmanı olması ardından hematoloji yükses ihtisası yapmış ve bu alana birçok katkıda bulunmuştur.¹² Oğlu Prof. Dr. Ali Turgut Ulutin Biyokimya uzmanıdır. Babası onun önce hocası, sonra da akademik hayatta meslektaşı olmuş ve ortak çalışma ve yayınlar yapmışlardır.¹⁴

Orhan Ulutin, 2 Kasım 2011 tarihinde vefat etti. Vefatının ardından Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde tören düzenlenerek son yolculuğuna uğurlandı.¹⁷ Merhum Prof. Dr. Orhan N. Ulutin Dünya Hematoloji Tarihinin yazarı ABD' nin ve dünyanın ünlü kan hastalıkları bilgini merhum Prof. Dr. Maxwell M. Wintrobe'un (1901-1986) yazmış olduğu Hematoloji Tarihini konu alan kitabında¹⁸ yer verilmiş 3 Türk Tıp Araştırmacısından birisidir.

KAYNAKLAR

1. Ulutin, O. N. Bibliyografya. Emre Matbaacılık, İstanbul 1991.
2. Yücel Kanpolat 29.07.2010 tarihli Bilimi Aydınlatanlar: Prof. Dr. Orhan Ulutin Röportajı, Türkiye Bilimler Akademisi Youtube Kanalı 1 Ağustos 2019. Link: <https://www.youtube.com/watch?v=E5iwSaBP3M4>
3. Tangün, Y. Türk Hematoloji Derneği'nin 40. yılında... Türk Hematoloji Derneği 50. Yıl Anı Kitabı. s.118.
4. Çavdar, A. O. Büyük bir bilim yıldızının ardından. Türk Hematoloji Derneği Bülteni 2011; 6:5.
5. Anonim. Ek-2 Turkish Journal of Hematologu Çalışma Raporu. Türk Hematoloji Derneği 2015-2017 Dönemi Yönetim Kurulu Faaliyetleri s:171.
6. <http://thad.org.tr/osman-nuri-ulutin/> [Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2019].
7. Frank E, Ulutin ON: A study concerning two cases of vascular hemophilia (Athrombia Hemophilica), VIth Congress of the International Society of Hematology-Roma, 7-13 September 1958, pp. 7-1.
8. Ulutin, O. Ord. Prof. Dr. Erich Frank'ın Dünya Tıbbındaki Yeri ve Türk Tıbbına Katkıları. Nobel Tıp Kitabevleri. İstanbul, 2007.
9. Anonim. Kliniklerimizi Tanıyalım 2: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hematoloji Bilim Dalı. Türk Hematoloji Derneği Bülteni 2009; 2: 8.
10. <http://www.thd.org.tr/2/duyurular/164/prof-dr-orhan-nuri-ulutin-vefatı> [Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2019].
11. Demir, M. Akademik geleceğini planlamaya çalışan kan bilimciler için gerçek bir örnek: Orhan Hoca'nın Ardından, Türk Hematoloji Derneği Bülteni 2012; 1:14.
12. Ulutin, Ş. Kıdemli Üyemiz. Türk Hematoloji Derneği 2013; 3:10.
13. <http://www.thd.org.tr/etkinlikler/5/diger-toplantilar/550/venoz-tromboembolizm-tani-ve-tedavisi> [Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2019].
14. Ulutin, T. Babam. Türk Hematoloji Derneği Bülteni 2011; 6:4.
15. Namal, A. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi'nde Prof. Dr. Orhan Ulutin tarafından verilen unutulmaz bir konferans: "Ord. Prof. Dr. Erich Frank'ın Dünya Tıbbındaki Yeri ve Türk Tıbbına Katkıları". Türkiye Klinikleri Tıp Etiği Tıp Hukuku Tıp Tarihi Dergisi 2006; 14: 120-124.
16. Prof. Dr.Arın Namal Arşivi
17. Anonim. Hematolojinin duayeni Prof. Dr. Orhan N. Ulutin yaşamını yitirdi. Cumhuriyet Bilim ve Teknoloji 11 Kasım 2011, s.14.
18. Wintrobe, Maxwell M. Blood, pure and eloquent: A story of discovery, of people, and of ideas. McGraw-Hill, New York 1980.